

Mala zgodovina

c. kr. strelskega polka št. 26.

Maribor, 1918.

V lastni založbi polka. — Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

4265

D 1997 / 5764

Vojna proti Rusiji.

Dne 26. julija 1914 je bila odrejena mobilizacija polka. Tri dni na to je bil polk pripravljen na odhod.

Ni pa mogel oditi takoj na bojišče, ker se je 3. vojni zbor, ki je bil tudi določen za rusko bojišče, mogel poslati tja šele, ko so se razvrstile bližje se nahajajoče čete.

Zato se je izvršil odhod našega polka šele dne 16. avgusta. Polni navdušenja, okinčani s cveticami, so se odpeljali trije bataljoni iz Maribora in Celja, spremljevani od navdušenega ljudstva in njega vročih želj za zmago in srečen povratek.

V tridnevni vožnji je šlo skozi Ogrsko in čez Karpate v Galicijo, kjer se je polk izkrcal v Stry-ju in Zydarowu.

Medtem je bil nasprotnik udrl s številnimi četami preko državne meje. V večdnevnikih težkih pohodih je šlo preko Przemyslanov, kjer se je prvikrat čulo daljno gromenje topov, dalje proti vzhodu.

Dne 26. avgusta je prišel polk v zvezi 22. dom. pehotne divizije vzhodno Zlote Lipe pri Żukowem prvikrat v ogenj in se je takoj odlikoval s posebno hrabrostjo.

Šlo je naprej v najgostejšem topovskem ognju, dokler pohoda ni ustavil šele besni ogenj ruskih strojnih pušk. Sovražnik je bil v znatni premoči in je, vsled izkušenj japonske vojne, izbral zelo ugodne postojanke ter se popolnoma zakopal. Vzlic temu so čete vzdržale, dokler niso vsled pomanjkanja pomoči lastnega topništva imele toliko izgub, da so se morale umakniti.

Pri tem je polk, hrabro vstrajajoč, kril prehod lastnega topništva preko Gnile Lipe. Šele potem, ko je izpolnil svojo nalogo, se je polk umaknil dalje proti Przemyslanom, kjer je moral 29. in 30. avgusta prestati težke boje pri tem mestu in pri Krosienki. V cestnih bojih gorečih Przemyslanov so se poleg domobranskega pešpolka 3 odlikovali tudi deli našega polka.

Tudi tu je velika sovražnikova premoč in njegovo bolj streljaječe topništvo prisililo naše armade k umikanju, ki se je izvršilo v najlepšem redu. Umik se je moral nastopiti tudi zato, ker so bile bolj na severu se boreče armade potisjene nazaj po silni sovražnikovi premoči.

Morali smo se umakniti za večinoma močvirnato nižino Wereszyca, kjer je polk našel zahodno od Grodeka že tako potreben mir; saj ni že več dni bilo poštene hrane, a kruha ni bilo od 25. avgusta.

Vendar dolgo ta mir ni trajal. Že tretji dan je bilo treba zopet naprej.

Medtem so Rusi zavzeli brez boja gališko glavno mesto Lvov.

Da se mesto zopet osvoji in prepreči daljno prodiranje nasprotnika, je bil zapovedan pohod preko Grodeka.

Kmalu je prišlo do težkih, krvavih bojov vzhodno od Grodeka, za Povitenski-laz ter kraje Żaluże, Mszana itd. od 9. do 11. sept. Vzlic temu, da nas je bilo manje nego Rusov in vzlic nezadostni topniški predpripravi je bilo podvzetih več naskokov proti ruskim postojankam; toda Rusov ni bilo mogoče pregnati iz njih postojank. Težke lastne izgube so nam onemogočile daljno prodiranje, pa tudi Rusi nas niso mogli pregnati iz pridobljenih postojank.

Šele ko so se morale bolj proti jugu se boreče armade umakniti pred rusko premočjo, tudi trdno vstrajajoč 3. zbor ni več mogel obdržati svojih postojank ter se je moral umakniti.

Boji so zahtevali zopet težke žrtve. Samo dva primera: Ko je stotnik Zwirn umikajoč se z ostanki svoje stotnije naletel v gozdu na neko ležečo rezervo,

še na njegov klic ni nihče zganil. Bila je rojna vrsta mrtvih! Pozneje je naletel na nekega stotnika in praporščaka z 42 možmi našega bratskega 47. pešpolka; bilo je to vse, kar je ostalo od 1. batalijona.

Da bi se čim preje odtegnili grožečemu ruskemu obkoljenju, je bilo treba delati silno dolge in težke pohode. Vsled naredbe višjega armadnega vodstva bi se morala vsa armada umakniti za Wysloko, v svrhu novega grupiranja.

Dež je lil v potokih ter napravil vse ceste take, da je moštvo brodilo do členkov v blatu, dočim so konji in vozovi obtičali, da jih je moralo utrujeno moštvo vedno na novo vleči iz blata. Korakali smo dan za dnevom, dokler slednjič naša divizija ni prišla dne 28. septembra v Ropo (južno od Gorlic). V vsem je polk prehodil od Grodeka do Rope 300 km.

Tu se je mogel polk nekoliko dni odpočiti od težkih naporov.

Vendar mu ni bilo usojeno ravno preveč miru. Da se osvobodi težko ogrožena trdnjava Przemyśl, se je začela nova ofenziva. Dne 4. oktobra, na god Nj. Veličanstva našega najvišjega vojnega gospoda, se je začel pohod. V ponovnih, velikih pohodih bi se imela doseči reka San.

Pri Rokietnici (južno od Jaroslava) je bil polk določen, da izsili prehode preko San-a pri Radymni proti vzhodu; zato je nastopil novo smer. Že naslednji dan, dne 11. oktobra, je prišel pri Kaszycach zopet v dotiko z Rusi. Ta boj se je izvršil brez vsake artilerijske priprave. Vsled pogumnega nastopa naših čet je bil nasprotnik prisiljen, da je tekom noči spraznil svoje postojanke. Hitro na to je bil tretji zbor poslan na jug, da prežene južno trdnjavo dobro zakopanega sovražnika. Tako je korakal dne 14. oktobra tudi naš polk skozi osvobojeni Przemyśl proti Novemu Miastu.

Od 16. okt. do 1. tedna novembra je stal naš polk pri Sanoczanyh Rusom nasproti. Tu so naši vojak prvikrat spoznali vojno v strelskih jarkih. V začetku so bili dolgi, hudi boji, pozneje so popustili in začela se je živahna vojna v postojankah.

Vsled umika nemških armad, ki so bile prodrle do vrat Varšave, se je morala umakniti nazaj tudi naša srednjegališka fronta in zato so dne 5. novembra vse čete zapustile povsem tiho svoje postojanke.

Naš polk je bil določen za zadnjo stražo in se je ločil kot zadnja četa od sovražnika. Prvi dan je bilo posebno težko, ker je moralo moštvo prenesti samo vse streljivo iz postojank v Przemysl. Tudi so ljudje vsled 21 dnevnega ležanja v mokrih strelskih luknjah popolnoma otrpneli in se odvadili korakanju. Šlo je nazaj po isti poti, kakor pred dvema mesecema. Kmaló smo se obrnili proti jugu, ker je naš armadni zbor prevzel obrambo ogrske meje v neprehodnih Karpatih. Pri Rymanowu je imel naš polk nalogo, da krije dokler le more, odhod ostalih čet in trena v gorovje. Po izvršitvi te naloge se je umaknil po strašno slabih potih, pri popolnoma temni noči v gorovje, neprestano preganjan po sovražnem topništvu. Popolnoma izčrpan je polk došel dne 13. novembra v Czeremcho (tik ob ogrski meji).

Po dolgem, mučnem ležanju v strelskih jarkih pri Novem Miastu je polk v neprestanih pohodih, v najslabših razmerah, zopet prehodil v 8. dneh okoli 180 km; nov dokaz moči in žilavosti našega spodnještajrskega prebivalstva.

Tu se je mogel polk, ki se je bil medtem že silno skrčil, odpočiti od dolgih naporov.

Dne 20. novembra je prišel sovražnik tako blizu, da se je moglo razločno slišati streljanje njegovih pušk. Naš polk je moral v obrambno postojanko pri Lipowcich.

Zopet so se morale naše čete upirati mnogo močnejšemu sovražniku. Več dni je trajal opetovano prekinjen boj in šele na ukaz so se opustile postojanke. Umaknili smo se na Tokarnio in višino Klepka. Da bi Rusom zabranili hitro zasledovanje in zasedenje prelaza Dukla, je bilo poslanih naprej več stotnij, ki so v drznem naskokovanju ustavile silni ruski napad in omogočile, da so se višine v redu zasedle. Naslednje dni so se vršili na gozdnih višinah opetovano

hudi boji. Naš napad na po Rusih zasedene dele višin, se je ponesrečil, ker nam je manjkala močna topniška pomoč in vrle čete v križnem ognju strojnih pušk niso mogle preko ledenih strmin. Tudi ti boji so stali težke žrtve. Mnogo štajerske krvi se je prelilo pri obrambi Ogrske.

Konečno je bilo zapovedano, da se polk umakne in posrečilo se mu je, da je umik izvršil neopaženo od sovražnika. Prelaz Dukla se je moral prepustiti Rusom. Zopet so se začeli težki pohodi na slabih, ledenih potih, ki so zahtevali od čet največjih naporov. Posebno dne 30. novembra je bil polk skoro celih 24 ur na pohodu.

Dne 1. decembra je polkovnik Schönauer težko obolel. On je do tedaj delil s polkom vse napore in je bil vsem uzor vestnega izpolnjevanja dolžnosti in požrtvovalnosti. Poveljništvo polka je prevzel stotnik Kisvarday, ki je zapovedoval tri tedne takrat komaj dva bataljona močnemu polku. 4. december je bil častni dan za polk. Pri Tölgyed-u in Kurimi, jugozapadno od Bartfeld-a, je polk ne-le vzdržal naskok dvakrat tako močnega nasprotnika, temveč je napravil pod vodstvom svojega poveljnika, stotnika Kisvardaya nepričakovani napad, tako da se je po drznem nastopu hrabre čete iznenadjen nasprotnik umaknil. Številna odlikovanja častnikov in moštva je bilo plačilo za ta izvanredni bojni čin.

Dne 8. decembra je prešla naša tretja armada zopet v napad. V utrudljivih pohodih in vedni pripravljenosti na boj, je šlo zopet skozi debelo zasneženo gorovje proti severu. V splošnem sledeč reki Wysloki je korakal polk tretjič skozi Zmigrod v vedni dotiki s polagoma se umikajočim nasprotnikom preko Jasla proti severu, dokler ga močnejši pritisk pri Blaskowi dne 21. do 22. decembra ni le ustavil temveč je vsled prehititve lastnih sosednih kolon bila potrebna umaknitev lastne fronte. Zopet so se začeli pohodi nazaj. Ker je sovražnik močno pritiskal, četam ni bil dovoljen noben počitek, celo na sveti večer ne; polk je moral celo noč prebiti v največji čuječnosti,

vedno pripravljen na ruski napad. Ta dan je tudi prevzel poveljništvo polka novi poveljnik, major Venthour. Šlo je zopet dalje v gorovje v južni smeri in zopet je polk križal cesto Gorlice—Zmigrod, ki jo je prehodil že dvakrat.

Pri Rychwaldu (južno od Gorlic) je prišlo zopet do težkih bojev. Medtem ko je naš polk držal izročene mu višine proti vsem napadom močnega sovražnika, se je temu posrečilo, da je prodril od vzhoda. Prodril je že skoro do brigadnega poveljništva; tu se mu je vrgel nasproti stotnik Kisvarday z oddelkom prostovoljcev, dočim je neki drugi oddelek polka zgrabil nasprotnika od zadaj in posrečilo se je, ne-le, da je polk pregnal Ruse, temveč je tudi ujel en cel sovražni batalijon.

Ti, ravno o novem letu se vršivši boji, so trajali več ko teden dni ter zahtevali mnogo krvavih žrtev radi neprestanega obstreljavanja z artilerijo, posebno tudi zato, ker je moralo moštvo cele dneve ležati v nezadostnih kritjih, pri čemur si je nakopalo mnogo težkih ozeblin. Več kot polovica moštva je odpadlo in le vsled neprestanega prihajanja svežih moči so se mogle držati postojanke.

Šele 4. januarja, ko so boji popustili, se je polk mogel nekoliko odpočiti v Rychwaldu. Vsled prihoda svežega moštva so se že precej razredčene vrste zopet nekoliko popolnile. Sredi mesca je potem šlo skozi karpatsko gozdno ozemlje v Zboro, kjer je polk ostal kot armadna rezerva do konca meseca. Potem je polk v varstvo umikajočih se lastnih čet zasedel višini Kastelik Vrh in Jakove Hore (severno od Cseresa), kjer si je utrdil svoje postojanke kolikor mogoče. Neprestano prebivanje v mokrih in ledenih postojankah je zahtevalo mnogo žrtev vsled zmrznenja. Dne 2. februarja je prevzel poveljništvo polka podpolkovnik Schinnerer. S časoma so začeli Rusi tudi to višino vedno huje obstreljevati, dokler končno ni prišlo med 19. in 25. marcem do za nas tako izgubonosnih bojev okoli Cseres-a. Polk je pač držal zaupane mu postojanke, ker so pa bile sosedne čete vržene nazaj,

je bil naenkrat prijet od strani in se ni mogel dalje držati kljub junaški požrtvovalnosti na novo dospelega VII. polnodnega bataljona, ki je bil skoro popolnoma uničen. Pač je bilo z največjo trdovratnostjo odbitih mnogo ruskih naskokov, vendar je od treh strani naskakujoči nasprotnik končno prisilil ostanke polka, da so se umaknili na bližnjo višino. Po kratkem odpočitku bi se moral izgubljeni Kastelik Vrh zopet vzeti na jurišu. Zopet so se vrli Štajerci s trudom vspenjali po ledenih strminah, a zbesnelo streljanje ruskih strojnih pušk jih je vedno zopet pognalo nazaj. Tudi višina Kreminka se je opustila še-le po težkih bojih in tudi tu je bilo treba odbiti še več ruskih napadov. Potem je šlo dalje proti jugu. Še-le ko Rusi, oslabljeni vsled velikih izgub, niso več mogli siliti za nami, je mogel polk zavzeti svoje postojanke dalje proti jugu. Težki boji okoli Cseresa so bili najbolj krvavi, kar jih je polk prestal na ruskem bojišču. Izgube so znašale okroglo 1500 mož!

Po krvavih dneh pri Cseresu je polk imel v postojankah pri Belavesce in Gačalovu nekaj miru. V krasnem pomladnem vremenu se je moglo moštvo tudi nekoliko odpočiti od strašnih zimskih naporov. Številna odlikovanja so se takrat razdelila med častnike in moštvo za zadnje boje.

Velikonočna nedelja se je praznovala s poljsko mašo na vrhu Gačalova. Rusi so bili pri tem povsem mirni.

Dne 28. aprila so se začeli zopet pohodi, pri čemur je naš vojni zbor tvoril armadno reservo. Pri polku so se začele širiti temne vesti o predstojećih dogodkih.

Upali smo zopet na veliko ofenzivo in bili smo polni pričakovanja. Zaenkrat vendar za našo divizijo ni bilo drugega kakor dolgi pohodi. Iz Bartfa je šlo skozi gorovje in v polnem krogu končno zopet v Bartfa nazaj. Polk je prišel mimo bojišč prejšnjega meseca. Zgodile so se bile medtem velike stvari. V veliki in slavni bitki pri Gorlicah so naši predrli ruske vrste in vrgli Ruse nazaj. Rusi so bežali neprenehoma nazaj proti vzhodu, preganjani po zavezniških arma-

dah. Srečni potek bojov je omogočil, da se je naša divizija porabila drugje, in tako se je spravila po železnici iz Bartfe v Vzhodno Galicijo, kjer je Rus, da razbremenijo svoje v Srednji Galiciji v težkih bojih se nahajajoče armade, napravil sunek proti Kolomeji in Stanislavu. Tja je bila vržena naša divizija. Prišla je pravočasno, da je ustavila grozeče rusko prodiranje. (11. maja). Tu so prišli naši polki prvič v dotiko z nemškimi četami in so bili nekaj časa tudi podrejeni neki nemški brigadi.

V sledečih številnih bojih za prostor Kolomeja-Horodenka (12.—19. maja) je bil polk popolnoma razdeljen. Zbral se je šele po splošnem umiku, južno od Pruta, kjer je prišlo do dolgih bojov v postojankah pri Pilipy (20. maja do 8. junija).

V teh postojankah je polk zvedel za italijansko vojno napoved 24. maja. Ko se je dne 26. prečital cesarjev manifest o zavratni napovedi vojne, je bil odgovor večkratni „Hurra“! Vse čete 3. armadnega zbora so prosile, naj se jih čimprej premesti na italijansko bojišče, da bodo mogle same braniti ogroženo domovino in obračunati z verolomnim zaveznikom.

Vsled prihoda novega pohodnega bataljona in trajno ugodnega zdravja je polk zopet dosegel prejšnjo moč.

Z velikim veseljem je polk nastopil pohod čez Pruth med Widnow-om in Wolczkow-em. Rusi so bili v številnih bojih vrženi in potisnjeni nazaj do Dnjestra. Po zavzetju Zalesczykov je bil naš polk podrejen skupini podmaršala Kaiser-ja ter ostal cele tri tedne (od 14. junija do 5. julija) v postojankah severno-zapadno od tega mesta pri Pieczarni. Zopet so se zboljšale začetkoma zelo slabe postojanke. Rusi niso dela skoro nikdar motili in, ker je vsled skrbi predpostavljenih bilo zdravstveno stanje sijajno, je imel polk celo lepe čase. 5. julija je bil polk zamenjan in poslan na neko drugo točko bojne fronte v Olchowiec, ki jo je že enkrat branil. Toda tudi tukaj so se morale skrajno pomankljive postojanke zboljšati v pričo dobro zakopanega nasprotnika, da, na nekaterih

mestih so se morale celo popolnoma na novo zgraditi, kar je bilo mogoče le vsled popolnoma nerazumljivega mirovanja Rusov. Da bi Ruse pregnali, pa so bile naše moči veliko preslabe.

Še-le 8. avgusta se je s skrbno pripravljenim napadom 11. stotnije pod nadporočnikom Rakuša posrečilo udreti v ruske postojanke ter pregnati prihajajoče ruske reserve. Ta uspeh se je takoj povečal tako, da ja bil sovražnik skoro povsod vržen čez Dnjestr.

Od 10. do 13. avgusta je polk zopet tako razširil svoje postojanke pri Czernelici, da je mogel nele odbiti vsak ruski napad, temveč so ti bili celo prisiljeni opustiti tudi zadnje postojanke na južnem bregu Dnjestra.

Dne 10. avgusta je bil polk premenjen. Po kratkem počitku v Horodenki se je tam dne 17. t. m. vkrcal v železniške vozove, na kar je bil odposlan na italijansko bojišče.

Eno celo leto je bil naš polk na ruskem bojišču. Udeležil se je krvavih bojov v jeseni leta 1914, je zvesto stražil karpatske prelaze v ledeni zimi ter se potem odločilno udeleževal bojov, ki so pregnali Ruse iz jugovzhodne Galicije. Izvanredna hrabrost in nemahljiva vstrajnost tudi v najhujšem ognju so polk napravile že takrat za enega najboljših v armadi.

Vojna proti Italiji.

Predno sledimo našemu polku na jugozapadno bojišče, se moremo spomniti IX. pohodnega bataljona, ki je bil odkorakal že pred italijansko vojno napovedjo na to bojišče in se je tudi udeležil prvih težkih bojev pod vodstvom svojega poveljnika stotnika Hermanna. Odkazan mu je bil velik prostor na robu planote od mosta preko Soče Zagrad—Gradiška do izliva Vipave v Sočo.

Že dne 27. maja je prišla ena stotnija pri Gradiški v boj, pri čemur sta bili vrženi nazaj dve sovražni stotniji. Nekaj dni pozneje je napravil nadporočnik pl. Kottie drzen sunek v Gradiško, pri čemur je prišlo do živahnih pouličnih bojev. Naslednji dnevi so se porabili za zgradnjo postojank. Vsak poskus Italijanov, da bi prišli bližje, ali da bi preplavali Sočo, se je popolnoma preprečil. Tekom prve šoške bitke je od 24. junija do 3. julija težko topništvo neprenehoma obstreljavalo postojanke batalijona, ne da bi prišlo do napada pehote. Po kratkem počitku v Čotičih, je bil bataljon pri drugi šoški bitki zopet uvrščen in je že 22. julija odbil neki sovražni napad, enako tudi dne 23. julija; slednji napad je podpirala močna topniška priprava. Ker je vsled nekega prejšnjega napada bil izgubljen del prejšnje postojanke, bi bil moral na novo uvrščen bataljon zopet osvojiti staro postojanko, kar se pa vsled zelo velikih izgub ni posrečilo. Pri tem napadu je bataljon izgubil 150 mož,

tretja stotnija vse častnike. Tudi moštvo tekom zadnjih treh dni ni dobilo ne jesti, ne piti. Čete so morale vzdržati neprenehoma težak topniški ogenj, medtem ko so se Italijani bližali vedno bolj našim postojankam. Ko so bile postavljene v boj že zadnje reserve, so se morali zopet odbiti težki napadi. Enako v noči od 24. na 25. julija. Šele potem se je bataljon nadomestil in se umaknil iz fronte. Bil je dalje časa v rezervi z drugimi četami.

Naslednja doba postojanskih bojev je bila nekoliko mirnejša. Prišlo je pač do večjih bojev z ročnimi granatami, toda večjih napadov sovražnik ni podvzel. Ni se mu posrečilo, da bi prodrł močan živi zid. Od 27. avgusta do združenja s polkom dne 4. sept. je bataljon, ki se je medtem združil tudi z ostanki nekega pohodnega bataljona 97. pešpolka, tvoril reservo.

Boril se je izvanredno hrabro, kar so dokazovala številna odlikovanja s hrabrostnimi svetinjami. Nadvojvoda Josip, zapovednik 7. vojnega zbora, pa je bataljon pohvalil v posebnem ukazu armadnega poveljništva. Žal, da je bataljon imel tudi zelo težke izgube tako, da se je združilo s polkom le 400 mož.

Ko je polk dospel na jugozapadno bojišče, je ostal od 20. avgusta do 3. septembra v Vipavi, kjer se je mogel pošteno odpočiti od naporov minulih bojev. Tukaj in posebno tekom bivanja na komenski planoti je moštvo spoznalo novo bojišče in tudi povsem nov, tej deželi in novemu nasprotniku prilagoden način bojevanja. Kamenita tla niso pustila, da bi se bilo mogoče hitro zakopati, pomanjkanje gozda in s tem stavbnega lesa je preprečilo gradnjo močnih kritij. Vsaka deska, vsak kol se je moral pripeljati od daleč in potem nesti na ramah vojakov. Pri tem je bil nasprotnik večinoma čisto blizu, dostikrat le nekaj korakov oddaljen in je skušal, da bi s svojim dobro streljajočim topništvom razrušil iz kamnov in peščenih vreč s trudom zgrajena zakrivališča. Poleg tega je otvoril živahen ogenj na vsak še tako majhen cilj. Njegovi številni letalci so pridno opazovali in obmetavali vse naše postojanke neprestano z bombami.

Ne da se na kratko opisati, kaj je naše vrlo moštvo storilo na Doberdobu. V resnici mirnega časa sploh ni bilo. Vedno je bila potrebna največja previdnost. Tudi nismo bili trenutka varni pred sovražnimi napadi. Reserve v Doberdobu, ter oni, ki so nosili hrano in material v postojanke, so bili enako izpostavljeni sovražnemu ognju, kakor oni v prednih bojnih črtah.

Polku se je nakazala postojanka na jugovzhodni strani Griže, ki se vleče v lahnem loku okoli Doberdoba. Ta postojanka je bila nižja od italijanskih postojank ter ogrožena na obeh straneh in deloma celo za hrbtom, ker so bili Italijani že pred našim prihodom osvojili zapadni rob planote.

Dne 16. septembra je polk zasedel prvikrat nove postojanke.

Ako se je vzlic temu posrečilo, da je polk ves čas držal začetkom odkazano mu črto, je to zahvaliti le sijajni stanovitnosti in žilavi vstrajnosti naših Štajercev, ki se tudi v najhujšem ognju niso premaknili z mesta in so se, ko je nasprotnik jurišal, vrgli proti njemu ter ga vrgli, v metežu mož proti možu nazaj.

Že v razmeroma mirnih časih je zahteval ta način bojevanja mnogo žrtev. Naš polk je imel samo tekom prve dobe v postojankah od 16. do 25. sept. krvave izgube 280 mož. Začetkom tretje šoške bitke (18. oktobra do 1. novembra) se je bilo sovražniku posrečilo, da je udrl na dveh mestih. Tu se je polk zopet povrstil v prvo vrsto. Zadržal je nasprotnika in preprečil, da ni mogel potisniti svojih vrst bolj naprej, dasi je najsilneje obstreljeval posebno dne 28. in 29. oktobra našo postojanko z vsemi kalibri. V teh bojih je bil težko ranjen naš visokocenjeni polkovnik Schinnerer. Za njim je prevzel poveljništvo podpolkovnik Rudolf Thom od 19. dom. pešpolka in ga vodil do 20. jan. 1916. Za njim je bil od 20. jan. do 6. marca major dom. pešpolka Rihard Hausner od 20. d. p. začasni poveljnik, nakar je prevzel poveljništvo podpolkovnik Rudolf Passy od 47. pešpolka.

Prvi teden je postajal sovražni ogenj zopet hujši. Vse je kazalo na novo veliko ofenzivo. Začela se je 4. šoška bitka. Od 10. novembra do 17. decembra je z malimi presledki trajalo obstreljevanje našega polkovnega oddelka po topništvu in metalcih min. Opetovani poskusi sovražne pehote, da bi se približali našim postojankam, so bili z našim ognjem ali s pravočasno pomočjo topništva onemogočeni. Ako je pa Italijan res enkrat poskusil jurišati, so ga naši ljudje sprejeli s porogljivimi „avanti“-klici in potem virgli nazaj z manje prijetno delujočimi ročnimi granatami. Kot vzgled hrabre vstrajnosti naj navedemo: Pri deveti stotniji so dne 11. novembra padli poveljnik stotnik Kasperl in trije poveljniki vodov, a med moštvom je bilo mnogo mrtvih in ranjenih. Vzlic temu pa niso prosili za ojačenje, ampak samo za popolnitev streljiva, dasi je bilo pričakovati napada. Štiri-krat je bil vržen približujoč se nasprotnik. Tudi decembra je bilo treba odbiti večkrat hude napade.

Do 15. februarja 1916 so ostali deli polka v postojankah. Vedno je bila ista slika težkih del v gradnji postojank ali nošenju materijala in bojev z menjajočimi se izgubami. Večinoma so bile stotnije štiri dni v postojankah in potem ravnolotiko časa v Doberdolu in tu in tam 4 do 6 dni v bolj zadaj ležečem taboru, da se retablirajo. Dasi so bili resnični bojni dnevi redki, je imel polk znatne izgube in se je moral z uvrstitvijo večih pohodnih bataljonov zopet popolniti. Nekaj časa je polk še ostal v bližini bojnega prostora kot rezerva, potem pa se je popolnoma potegnil iz fronte, nakar je imel pač zaslužen dolg odpočitek v prostoru Gabrovica—Koludrovica.

Ker se je 3. vojnemu zboru, ki se je bil že pridobil častno ime „železnega“ zbora, določila pri pomladni ofenzivi proti Italiji na tirolski fronti važna naloga, so se spravile čete tja. Prvi in tretji bataljon sta se odpeljala 19. marca iz Proseka preko Ljubljane—Maribora—Dunaja—Solnograda—Inomosta v Trident. Drugi bataljon pa iz Proseka preko Ljubljane—Maribora

—Bruck—Leoben—Selzthal—Bischofshofen—Inomost v Levis. V najbližji bližini Tridenta se je polk nastanil v večih vaseh.

Medtem ko se je polk do sedaj boril po gričih in gozdnatih hribih in potem na kamenitih kraških tleh, bi morali sedaj napasti v visokem gorovju. Ker večina moštva ni bila navajena hoje po hribih, se je morala še le polagoma priučiti na to težko ozemlje. Za to so se delale dan za dnevom težke hribolazne vaje, kot priprava za velike naloge poznejših dni.

Ob začetku ofenzive (sredi maja) je korakal polk od svojega stališča preko Caldonacco na cesti Frikka, čez Slägenaussi v tabor Sterzing, od koder se je potem začel pohod proti gorskim vrhovom, ki so bili zasedeni od sovražnika. Šlo je preko sedla Monte Rover, proti Cm. di Vezzena, od kjer se je 31. maja izvršil pohod v za boj pripravljenih vrstah proti vrhu Leve. Že takrat je prišel en del polka v dotiko s sovražnikom, ter ga je potisnil proti vshodu nazaj. Drugi del polka je medtem prodiral na južnem grebenu Vezzena ter dobil prostora proti grebenu Marcai. Tu se je posrečilo nadporočniku Streicherju, da je z drznim nastopom s pomočjo moštva ene strojne puške in 12 mož enega pehotnega voda, kot prvi udril v sovražne črte, zaplenil tri popolne topove in vjel mnogo sovražnikov, ne da bi imel sam najmanjše izgube. S tem je omogočil sledečim četam, da so prisilile sovražnika, da je zapustil svoje postojanke.

Naslednji dan, 22. je tretji bataljon s stotnikom Kisvardajem bolj vzhodno pri Porto di Manazzo po dolgem in težkem boju vrgel sovražnika nazaj. Pri tem je bilo zopet uplenjenih več topov in ujetih več sovražnikov. Vsled pogumnega prodiranja tega bataljona je padlo tudi v sosednjih postojankah v roke prodirajočih čet brez boja več topov in med drugim tudi en 30.5 možnar.

Pri daljnem prodiranju se je prvi bataljon in posebno 4. stotnija odlično udeležila bojev za osvojitve Monte Kempela (2303 m). Ostali deli polka so medtem po hudih bojih zajurili Pas la Bochetta in vrgli

medtem z močnimi silami naprej silečega nasprotnika nazaj. Tudi tu je bilo osvojenih več topov in ujetnikov. Sovražnika, ki se je umikal na Aja del Orsara in Monte Zucco, se je takoj zasledovalo, pri čemur je prišlo zopet do trdovratnih bojov. Ko je polk dobil ojačenja, se vzlic temu, da je bil sovražnik močnejši, ni mogel več držati in bil je vržen po hudih ročnih bojih.

Zopet se je, posebno 3. bataljon izvanredno hrabro bojeval. V treh bojnih dneh (22.—25. maja) je uplenil 14 topov težkega kalibra ter ujel 23 častnikov in 1200 mož. Poleg tega je prizadjal sovražniku tudi težke krvave izgube. Polk je imel razmeroma majhne izgube.

Po trdovratnih bojih za Monte-Zucco, ki so posebno v noči 25. na 26. maja trajali skoraj 6 ur, je bil nasprotnik vržen nazaj in umaknil se je tako, da se je naš pohod iz Cm. del Arsenale proti vzhodu na Monte Zingarella in Monte Zebio moglo izvršiti brez bojov. Med obema tema hriboma se je zopet zbral polk, ki je tvoril dalje časa divizijsko rezervo in se torej sledečin bojov ni več udeleževal. Ostal je čez prvi teden junija severno od Gallio na Monte Longaro in Monte Zomo.

Dne 12. junija sta zasedla dva bataljona postojanko jugo-vshodno od Asiage ter ostala tam, dokler ni prišel dne 24. junija ukaz, da se umakneta. Umik se je izvršil na način, da je nasprotnik obstreljeval postojanke še dva dni z bobnajočim ognjem, predno je opazil prevaro. Umik so povzročili neugodni dogodki na gališkem bojišču, ker je Brusilov začel med Stanislavom in Kolomejo silno ofenzivo, da razbremeni Italijane. Da se prepreči daljno prodiranje Rusov, so se morale številne čete odtegniti iz tirolske fronte in vreči proti severu. Za to je bilo potrebno skrajšanje fronte v boljših obrambnih postojankah. V smislu povelja je polk zasedel prostor na južnem rebro Monte Rasta do globoko zarežane grape Assa.

Sovražnik je začel kmalu prodirati za nami ter je poskusil skozi več dni (od 26. do 29. junija), da bi z močnimi četami prodril naše postojanke, kar se mu

pa ni posrečilo. Sovražnik je pri tem porabljal celo konjenico, ki so jo pa naše strojne puške skoro popolnoma uničile.

Pri tem napadu je zadel naš polk težek udarec. Naš stotnik Kisvarday je našel dne 29. junija junaško smrt. Z njim je izgubil polk svojega najboljšega častnika, uzor vseh junaških čednosti. Žalost v polku je bila velika in vse je koprnelo po maščevanju smrti nepozabnega tovariša in predstojnika,

Dne 2. julija se je poročniku Kaiserju posrečilo, da je s 6 mož broječo patruljo iznenadil in zajel 260 Italijanov. Poročnik in vsi udeleženci so dobili visoka odlikovanja, dočim je divizijski poveljnik polku čestital na tem činu izvanredne hrabrosti.

Vsled težkih izgub je bil sovražnik tako oslabljen, da ni mogel več napadati. Nastopil je gotov bojni odmor, ki so ga naše čete porabile za izboljšanje svojih postojank.

Od 11. do 13. julija je sovražnik po najhujšem bobnajočem ognju zopet začel napadati postojanko na Rasti. Dasi so naši vsled dolgega in težkega topovskega ognja močno trpeli, je bil že blizu prišli sovražnik vržen povsod.

V naslednjem času je bilo mnogo mirnejše. Na obeh straneh se je začela živahna vojna postojank. Poleg pridnega izboljševanja lastnih postojank so se vršila patruljska podvzeta, da preprečijo ali razrušijo sovražnikova utrjevalna dela. Mnogo so naši ljudje trpeli v jeseni vsled slabega vremena. Neprestani deževni dnevi niso uničili le s težavo zgrajenih stanic iz peščenih vreč, temveč so napolnili z vodo tudi strelske jarke tako, da so bile potrebne naporne in utrudljive naprave za odtekanje vode. Potem je bilo treba zopet mnogo dela, da so se spravile velike snežene množine iz kritij, jarkov in potov. Bilo je za moštvo ves čas obilo dela. Tako je minula huda gorska zima. Večji boji so bili radi velikih sneženih množin popolnoma izključeni. Dne 11. oktobra se je poslovil od polka podpolkovnik Passy in polkovno poveljstvo ja prevzel podpolkovnik Eduard Alpi.

Dne 25. marca 1917 se je blagoslovila na Monte Interotto v sredi od gozda obdanega pokopališča junakov spominska kapelica, ki so jo zgradili naši vojaki na čast padlim junakom.

Tudi pozneje je ostalo v splošnem mirno. Delalo se je pridno in postojanke so bile tako zgrajene, da bi bile mogle kljubovati vsakemu, še tako močnemu topovskemu ognju.

Dne 8. in 9. maja je bil polk premeščen na drugi del fronte ter je nadomestil na Monte Zebio pešpolk št. 73. Tudi tu je bilo treba najprvo z veliko pridnostjo izboljšati postojanke in predvsem kaverne.

Vrednost teh del se je pokazala hitro na to, ko je sovražno topništvo začelo v noči od 7. na 8. junija in potem posebno dne 10. junija obstreljevati postojanke polka in ves zadej ležeči prostor. Obstreljevanje je trajalo celih 14 ur. Pri tem so bile na mnogih krajih uničene žične ovire in porušeni jarki. Le okolnosti, da so bile kaverne tako dobro zgrajene, je pripisovati, da je to strašno obstreljevanje zahtevalo le malo žrtev, a moštvo je kar gorelo hrepenenja, da bi sovražnika sprejelo v bližinskem boju. Toda večinoma se je posrečilo že ognju topništva, da se je k naskoku se pripravljajočega sovražnika zadržalo v lastnih črtah: Celo ogenj topov največjega kalibra ni mogel omajati poguma čet in poveljniki čet so poročali, da je bilo moštvo vedno najboljše volje in med najstrašnejšim pokanjem je svirala harmonika. Napadajoči sovražnik je bil zopet sprejet s porogljivim „avanti“-klici in popolnoma vržen nazaj.

Dne 18. junija je zopet začel z največjo silo bobnajoč sovražni ogenj. Metali so celo cele salve najtežjih min, posebno na oddelke prvega bataljona. Ko je sovražnik mislil, da so naše čete že onemogle in uničene, je napadel na večih krajih s pehoto. Vsled neprozornega smodnikovega dima se mu je tudi posrečilo, da je na nekaterih mestih prišel do naših popolnoma razbitih jarkov, toda prihitele rezerve in iz kavern pridrla moštvo ga je pobilo. Težko, da se je še kak sovražnik vrnil srečno v svoj jarek.

Ker je nasprotnik uvidel, da tudi največji artilerijski napor ne more razrušiti naših vrst, je kmalu prenehal s težkim topovskim ognjem. Zopet je nastopilo normalno bojevanje, pri čemur se je porabila večina časa za popravila težko poškodovanih postojank. Sredi avgusta se je poslovil od polka poveljnik podpolkovnik Alpi in poveljništvo je prevzel podpolkovnik baron Florijan Pasetti-Friedenberg.

Dne 18. avgusta se je opazilo, da je nasprotnik prostovoljno izpraznil prvo črto ter se umaknil na nasprotni breg, na hrib Monte Nos v svojo drugo črto. S tem smo dobili nekoliko zraka; saj so bili na mnogih mestih nasprotni strelski jarki oddaljeni komaj 50 korakov drug od drugega. Prvo zavarovanje se je izvršilo s tem, da se je potisnila naprej veriga poljskih straž in s pridnim pošiljanjem poizvedovalnih patrulj. Ta boj v postojankah je trajal še nekaj čez mesec dni, a obstojal je večinoma le v streljanju obojestranskega topništva.

Dne 29. septembra je polk zamenjal 75. pešpolk, ker mu je bila v bližajoči se novi ofenzivi zopet določena posebna naloga. Polk je korakal iz postojank do Mlga Portule, od tu se je prevozil z žično železnico do Caldonazzo in od tam z železnico v Trident, kjer se je v okolici odpočil nekaj časa. Dne 9. oktobra se je začela vožnja čez Franzensfeste—Beljak v Podklošter. Dne 12. oktobra je polk korakal čez Trbiž in predilski prelaz v tabor Pustina, na vznožju Rombona. Dva bataljona sta bila takoj poslana v postojanko na Rombon in sta zamenjala 4. bosanski pešpolk. Da bi sovražnika prevarili, je naše moštvo dobilo fese, kar je povzročilo vsem veliko veselje. Ostalo moštvo je moralo pridno nositi strelivo za sosednje topništvo ali pa kopati postojanke za topove.

Po poprej natančno izdelanem načrtu se je dne 24. oktobra začel napad. Uvedla ga je strašna topovska predpriprava, ki se je stopnjeval od ure do ure.

Ob 9 uri predpoldne se je vrglo naenkrat 1000 najtežjih min na italijanske čete, dočim se je zadaj ležeči prostor zaplinil s strupenimi plini. Istočasno

je začela lastna pehota jurišati in šlo je nevzdržno naprej. Italijanske postojanke so se v pravem pomenu besede pomandrale. Na pol razbiti Bovec je bil vzet v pouličnem boju, a potem je šlo po zelo težavnem ozemlju naprej, tako, da je bil polk že do 4. ure popoldne nad Plužnami do črte, ki nam je bila določena prej. Ta velik uspeh polka je še-le omogočil, da so mogle vreči sovražnika tudi sosedne čete na Rombonu in Poloniku. Velik je bil tudi plen tega važnega dne. Čez 2200 ujetnikov, 32 topov, 29 strojnih pušk i. t. d.

Premagani sovražnik je bil neprenehoma preganjan. Naslednji dan smo šli čez malo Žago, kjer smo našli ogromna skladišča, na vrh Stola. Prihodnji dan zvečer smo bili že v Breginju, zadnjem kraju na avstrijskih tleh. Z velikim veseljem je domače prebivalstvo sprejele naše čete in posebno naše Slovence. Z glasnimi „Hurra“-klici je bila prekoračena Nadiža, mejna reka med Avstrijo in Italijo. V nekaterih malih bojih so bili vzete Prosenik in Rodišče. Tudi na Monte Cavallo in Zuffino je bil sovražnik z lahkoto vržen nazaj. V noči od 28. na 29. oktobra šta bili vzeti oklopni utrdbi Lonza in Romandol. Sedaj je bila pot v ravnino prosta in 30. oktobra smo ukorakali v skoro popolnoma zapuščen Tarčent. Tudi tukaj polk ni prišel do miru, dasi bi bil vsakdo rad ostal v tej blagoslovljeni krajini. Šlo je dalje proti Gemoni. Še-le tukaj je imel polk nekaj dni počitka in mogel se je gostiti iz bogatih zalog. Kmalu pa je bil poklican k novim, težkim nalogam. Šlo se je zato, da se Italijanom, ki so se umikali od koroške in dolomitske fronte, zastavi pot. Zato je bil polk zopet potisnjen v hrib. Dne 5. novembra je bil prekoračen Tagliamento in že naslednji dan je bil polk zopet v boju. Vendar sovražnik je bil ogrožen tudi že od severa. Po večurnem boju je bil zajurišan Tramonte di sotto.

S temi boji smo prišli v dotiko z X. armado (koroška fronta). Zopet je bilo treba zavzeti po sovražniku močno zasedeno višinsko postojanko. V družbi z nekim württenberškim lovskim bataljonom se

je zajurišal težko prehodni planinski prelaz Forcelle Clautano in že zvečer so stali deli polka v Cimo-lais-u. Dasi se je sovražnik tam postavil močno v bran v že prej pripravljenih postojankah, je bil vendar premagan in pognan v beg proti zapadu. Takoj za petami so mu sledili naši bataljoni. Skoraj istočasno z nasprotnikom smo dosegli Piavo, kjer je dne 10. novembra zopet prišlo do težkih bojov z obupno se borečim nasprotnikom. Ker je nasprotnik napravil močan napad na würtemberški in naš prvi bataljon, so prišli naši v zelo nevaren položaj, ker jim je začelo primanjkovati streljiva. Še-le ko se je drugi stotniji posrečilo, da je pod Longarone dei Fae, med največjim ognjem topov in strojnih pušk, prebredel Piavo, je bil nasprotnik zagrabljen od treh strani in se je moral udati. Plen tega dne je znašal: 6000 ujetnikov, 6 topov in mnogo strojnih pušk ter ogromna množina vsakovrstnega vojnega orodja. Sedaj je šlo dalje po dolini Piave in dne 10. novembra so vkorakali prvi deli polka v Belluno. Na poročilo, da prihajajo močne sovražne sile po dolini Cordevo, se je pohod nadaljeval takoj drugi dan. Prišlo je do hudega boja pri Massi in Vignola. Mnogo močnejši nasprotnik je bil prijet in se je udal. Zopet je padlo čež 1000 ujetnikov, med temi 25 častnikov, 5 strojnih pušk in neštevilno bojnega orodja v roke naših čet; tudi drog zastave 46 italijanskega pešpolka je padel kot plen v roke našega polka. Zastavo samo so Italijani že prej zažgali. Naslednji dan je bil polk že v Feltri, a tudi tukaj še ni bilo počitka. 14. novembra je moral polk napasti po sovražniku zasedene višine južno od Feltre. Po zasedanju Serena se je očistila sovražnika dolina Stizzone, pri čemur je zopet bilo mnogo ujetnikov ter zaplenjena dva topova. Na to so deli polka iztrgali sovražniku strmo kvišku strleče in divje razklane višine Monte Sassuma in Monte Peurna.

Po kratkem počitku v Feltri in okolici, je bil polk spet uvrščen kot rezerva za nemško lovsko divizijo. V najhujšem sovražnem topovskem ognju je moral prekorčiti kotel doline Querro in Alano, da je mogel

zasesti določene črte na rebro Monte Tomba. Naslednji dnevi so bili najhujši tekom vsega pohoda. Vedno na prostem, brez postojank in pri tem obstreljani od večih strani po težkem topovskem ognju, brez redne hrane, so ostali vrli vojaki vendar neomajeno na določenem mestu in so dne 22. novembra zajurili v družbi z nemškimi lovci višinski greben s krvjo napitega Tombe. Polk je ostal na osvojenem hribu celih 14 dni, (dokler ni bil premenjen), ter bil ves čas izpostavljen morilnemu ognju nasprotnega (to pot v glavnem francoskega) topništva.

Še-le 5. decembra se je polk potegnil iz fronte. Odkorakal je v prostor Mies-Sofiel-Maas (jugovshodno od Belluna) da se odpočije, kar je pač zaslužil.

V kratkem času enega meseca in pol je polk prehodil v zelo težkem ozemlju več kot 350 km dolgo pot ter v mnogih bojih vedno zmagovito pognal sovražnika nazaj. Nič ni moglo zadržati silovitega napredovanja naših ljudi, ne trdovratni upor močnejšega nasprotnika, ne najhujše vremenske neprilike. Krasne stvari je doprinesel polk. Uplenil je preko desettisoč ujetnikov, skoro 50 topov, 75 strojnih pušk in nešteto drugega bojnega orodja. Pri Bellunu je ostal polk do konca leta. Ko se je takrat moral po težkih bojih pustiti Monte Tomba, je bil polk zopet postavljen v postojanke. To pot na rebro in grebenu Fontane secca (1612 m). 20. januarja so Italijani napadli vrh Stella in bližnjo rebro med Tombo in Fontano, a so bili po kratkih začetnih uspehih kmalu zopet vrženi v svoje stare postojanke, na čemur so imele odličen del posebne strojne puške našega polka. Kmalu na to je nastopila huda gorska zima. Sovražnikovo topništvo je pač obstreljevalo postojanke in dele polka, ki so ležali v dolini, toda ogromne množine snega so preprečile za dolgo vsako večje bojno delovanje in zato je polk imel tam do svoje zamenjave po 7. pešpolku v sredi aprila razmeroma mirne čase, ki jih je po možnosti porabil za izboljšanje svojih postojank.

Zasledovali smo tu v kratkih obrisih usodo 26-tega pešpolka do zadnjih dni v tej najbolj krvavi

izmed vseh vojn. Pridržano naj ostane poznejšemu času in kakemu večjemu delu, da dostojno oceni skoro nepregledne čine in junaštva polka. Kamorkoli jih je postavila volja našega Najvišjega vojnega gosпода, povsod vidimo, da se je polk odlikoval z največjimi vojaškimi čednostmi. Na nobeni številnih krvavih poljan naš polk ni pripustil sovražniku prostovoljno niti pedi zemlje. Rajši je padel tudi zadnji mož v zvestem spolnjevanju svojih dolžnosti. Ako je to vstrajanje tudi zahtevalo mnogo dragocene krvi, je vendar pokazalo sovražniku, da tam, kjer so 26-ti strelci, ni mogoče prodreti. In kakor so se naši do sedaj borili, tako bo tudi v bodoče, popolnoma v smislu lepih besed cesarske pesmi:

Vse za dom in za cesarja,
za domovino blago kri.

Poročnik dr. Fric Nowotny.

+BM45214002

**BM45214002*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
GRAZ.